

NAKİT YÖNETİMİNİN ÖNEMİ VE İŞLEYİŞİ: -TÜRKİYE ÖRNEĞİ-

*Arş.Gör.Yıldırım B.ÖNAL**

ÖZET

Nakit işletme için likidite sağlar, ancak bir gelir getirmez. Dolayısıyla yöneticiler tarafından nakit yönetimine gereken önem verilmelidir. Nakit yönetimi özellikle enflasyonist koşullarda işletmeler için büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada nakit yönetiminin önemi, enflasyonist koşullarda nakit yönetimi ve nakit yönetiminin işleyişi açıklanmaktadır. Ayrıca çalışmada, Türkiye'deki nakit yönetiminin işleyişi üzerinde de durulmaktadır.

1. GİRİŞ :

Finans yazınında işletme sermayesi kalemleri içerisinde, bulundurulmuş nakit tutarı, önemli unsurlardan birisi olarak kabul edilir. Çünkü, sabit varlık alımı ile yatırım yapılmasından, işçi ücretlerinin ödenmesine ve üretimde kullanılmak üzere hammadde alımına kadar olan işlemleri yapabilmek için işletmenin nakit varlığına ihtiyacı vardır. Dolayısıyla işletmeler faaliyetlerini aksatmadan sürdürebilmek için yeterli düzeyde nakit varlığına sahip olmak durumundadırlar.

Bu çalışmada, kısaca nakit yönetiminin önemine değinildikten sonra Türkiye'deki uygulamaya açıklanmaya çalışılacaktır. Burada amaç son yıllarda Türkiye'deki nakit yönetimi anlayışındaki değişimleri tespit edip, işleyişini ortaya koymaktır.

2. NAKİT YÖNETİMİNİN AMACI VE ÖNEMİ

Nakit yönetiminin önemi dünyada, 1970'li yıllarda kısa vadeli faiz oranlarının yükselmesi sonucu, elde nakit bulundurmanın fırsat maliyetinin artması ile kendini hissettirmiştir (Weston ve Copeland, 1992, s. 761).

* Ç.Ü.İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

Nakit yöntemini, özellikle finans işletmelerinde işletme yönetimi ile büyük bir özdeşlik göstermektedir. Firmaların bulunduracağı nakit tutarının fazla olması ya da az olması çeşitli sakıncalar yaratmaktadır. Bu sakıncaları ortadan kaldıracak biçimde, nakit yönetiminin amacı; işletmenin finansal yükümlülüklerinde sıkıntıya girmeksizin ve faaliyetlerin etkinliğini düşürmeden karlılığı mümkün olduğunca artıracak biçimde bulundurulacak nakit tutarını ayarlamaktır.

Nakit tutarının gerekenden fazla olması ya da az olması çeşitli faktörlere bağlıdır. İşletmeler daha çok aşağıdaki nedenlere bağlı olarak nakit bulundururlar.

- Muamele için nakit bulundurma,
- İhtiyat için nakit bulundurma,
- Spekülasyon için nakit bulundurma.

Muamele (işlem) amacıyla bulundurulacak nakit, işletmenin günlük faaliyetleri sırasında hammadde ve malzeme alımı, işçilik ücretleri, vergi temettü ve benzeri ödemelerde kullanılan nakittir (Weston ve Brigham, 1987, s. 365-366).

İhtiyat amacıyla nakit bulundurma, beklenmedik olaylarla ilgilidir. İşletmenin nakit girişlerinin tam olarak bilinmemesi ve tahsilatların zamanında yapılmaması gibi durumlarda nakit ihtiyacını karşılamak için bulundurulacak paralardır. Bunun için, beklenmedik olaylarla ilgili olarak nakit çıkışları gerektiğinde, ihtiyat için tutulan nakitlere başvurulur (Weston ve Copeland, 1992, s. 768-769).

Spekülasyon amacıyla nakit bulundurma, ani fiyat değişimlerinden yararlanarak, kazanç elde etmek amacıyla nakit bulundurmadır. Faiz oranlarının yükselmesi, menkul kıymetlerin fiyatlarının düşmesi beklendiğinde bu değişimlerden yararlanabilmek için nakit bulundurulabilir. Ancak işletmelerin edilmektedir (Van Horne, 1989, s. 209).

Özetle işletmenin günlük faaliyetlerinin yürütülmesinde hemen her adımda nakit unsuru kullanılmaktadır. Ancak nakit gelir getirmeyen bir varlık olarak kabul edilir. Aynı zamanda enflasyonist dönemlerde fazla nakit bulundurulması durumunda, mevcut nakit varlık enflasyondan olumsuz yönde etkilenecektir. Yani fazla nakit varlık enflasyondan dolayı değer yitirecektir. İşletmeler fazla nakit bulundurduklarında ayrıca, bulundurulacak nakit varlığın çeşitli etmenlerden oluşan maliyetine de katlanmak zorundadırlar. Maliyetlerin birincisi, kullanılan ve işletmede tutulan nakit varlığın sağlandığı kaynağa yapılan ödemedir. Nakit varlığın bu açık maliyeti yanında bir de fırsat maliyeti vardır. İşletmenin, kendi kaynaklarından sağladığı nakitlerin bile bir maliyeti vardır (Aksoy, 1990, s. 193-194). Bununla birlikte, sıradan (rutin) bir iş gibi görülen nakit yönetimi ile, işletmenin fazla nakitleri en iyi şekilde değerlendirilerek gelir de elde edilebilir. Fazla nakitleri

değerlendirmede kullanılacak finansal araçlar daha çok, finansman bonusu, devlet tahvili ve hazine bonusu gibi kısa sürede değer yitirmeden nakit varlığa dönüşebilen menkul kıymetlerdir (Anderson, 1993, s. 34).

Nakit giriş ve çıkışları eşanlı olsa ve kesin doğrulukla tahmin edilebilseydi, firmaların nakit mevcudu bulundurmalarına gerek kalmaz, nakit yönetimi gibi sorunları da olmayabilirdi. Ancak gerçek hayatta çoğu zaman nakit yönetimi ile ilgili çeşitli kararların alınması zorunlu olabilmektedir.

Enflasyon belirsizliği artırdığı için nakit yönetimini daha da zorlaştırmaktadır.

3. ENFLASYONİST KOŞULLARDA NAKİT YÖNETİMİ

İşletmeler, sahip oldukları nakitleri diğer işletme varlıkları gibi, en verimli şekilde kullanmak zorundadırlar. Başarılı bir nakit yönetimi için, işletmenin nakit gereksiniminin, kullanılabilir nakit miktarının, nakdin elde edildiği kaynakların ve elde tutuluş maliyetinin bilinmesi gerekir. Bu nedenle enflasyonist koşullarda, çalışma sermayesi gereksinimi, uzun dönemli finansman gereksiniminden çok daha önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda, fazla nakitlerin bu gibi dönemlerde gelir getiren ve kolayca nakit varlığa çevrilebilen finansal araçlara yatırılarak değerlendirilmesi en uygun hareketlerden birisi olmaktadır.

Enflasyon dönemlerinde işletmelerin faaliyetlerini yürütebilmek ve olağan ödemelerini zamanında yapabilmek için, gereksinim duydukları nakit tutarı artmaktadır. Başka bir deyişle enflasyon, işletmelerin muamele güdüsü ile bulundurma durumunda oldukları para tutarını yükseltmektedir.

Enflasyon dönemlerinde bir çok aksaklıkları ortaya çıkabilir. Bu nedenle çalışma sermayesindeki aşınmayı azaltabilmek için sıkı bir denetim gerekir. İşletmenin diğer hesaplarıyla birlikte kredili satış nedeniyle oluşan ticari kredi alacaklarının tahsili ve borçların ödenmesi düzenli bir şekilde olmalıdır (Erkan, 1990, s. 29-30).

Ancak, enflasyonist koşullarda kişilerin borç ödeme alışkanlıklarının olumsuz yönde değişmesi ve sürekli fiyat artışları, işletmelerin finansal kararlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. İşletmelerdeki nakit yetersizliği genellikle aşağıdaki faktörlerin bir veya birkaçı nedeniyle ortaya çıkabilmektedir (Erkan, 1990, s. 30-34):

- İşletmelerin sermaye artırımında karşılaştıkları güçlükler,
- Alınacak kredilerin maliyetlerinin yüksek olması,

- Enflasyonun karın belirlenmesine etkisi,
- Temel girdilerin maliyetlerindeki artışlar,
- Ticari kredilerin tahsilindeki gecikmeler.

Dolayısıyla, Türkiye gibi enflasyonist bir ortamın bulunduğu ülkelerde faaliyette bulunan işletmeler açısından nakit yönetimine gereken önemin verilmesi kaçınılmazdır.

4. NAKİT YÖNETİMİNİN İŞLEYİŞİ

Nakit yönetiminde ilk basamak nakit giriş ve çıkışlarının tahmini ile başlar.

Satış hacminde dalgalanmalar, kuşkusuz nakit girişlerini de etkiler. Ancak satış tahminlerinde sapmaların nakit gereksinimi üzerindeki etkisi aynı oranda olmaz. Satışlardan bağımsız bu ödemelerin varlığı da satışlardaki dalgalanmaların nakit gereksinimi üzerine etkisini büyütür. Satışlardaki değişimin, nakit ihtiyacını hangi oranda etkileyeceği aşağıdaki formül aracılığıyla hesaplanabilir (Akgüç, 1989, s. 217).

$$C = S \left(\frac{V}{V + F} \right)$$

C: Nakit gereksiniminde yüzde olarak değişim

S: Satışlarda yüzde olarak değişim

V: Değişken net nakit girişi (nakit girişi-değişken nakit çıkışları)

F: Sabit net nakit (sabit nakit giriş - sabit nakit çıkışları). F'nin işareti genelde (-)'dir.

İşletmelerin nakit akışlarını tam ve doğru olarak tespit etmek, bazı tekniklerin kullanılması durumunda bile oldukça zordur. Bu nedenle işletmeler bir takım ihtiyaçları karşılamak üzere ellerinde belli bir tutarda nakit bulundururlar. Buna emniyet nakit (minimum nakit) tutarı denir. İşletme emniyet nakit tutarını, kabul edebileceği nakitsiz kalma riski ile geçmiş nakit akışlarını dikkate alarak belirleyebilir (Erol, 1991, s. 90-91).

Nakit yönetiminde nakit dönüşüm süresinin bilinmesi karar almada büyük yararlar sağlayacaktır. Nakit dönüşüm süresi, kısa vadeli borçlar ve dönem varlıklar üzerinde odaklanarak, işletme likiditesinin önemine işaret eder (Erol, 1991, s. 83).

Nakit dönüşüm süresinin hesaplanması beş aşamada gerçekleşmektedir (Erol, 1991, s. 84-85):

1. AŞAMA: Alacak dönüşüm hızının hesaplanması.

Alacak Dönüşüm Hızı (ADH): $\text{Top. Kredi. Satış.} / \text{Top. Kısa Vad. Alac. (Ort.)}$

Alacak Dönüşüm Hızı (ADH): $\text{Net Satışları} / \text{Top. Kısa Vad. Alacaklar (Ort.)}$

2. AŞAMA : Stok dönüşüm hızının hesaplanması.

Stok Dönüşüm Hızı (SDH) : $\text{Satılan Mallar. Maliyeti} / \text{Orta. Stoklar}$

3. AŞAMA: Ticari borçlar dönüşüm hızının hesaplanması.

Tic. Borç. Dön. Hızı (TBDH): $(\text{Satılan Malların Maliyeti} + \text{Genel Giderler ve Yönetim Giderleri}) / (\text{Kısa Vadeli Borçlar} + \text{Ücret ve Vergi Borçları})$

4. AŞAMA: Bir yıl 365 gün alındığında alacakların tahsil süresi, stokların bekleme süresi ve ticari borçlanma süresinin hesaplanması.

Alacakların Tahsil Süresi (ATS): $365 / \text{Alacak Dönüşüm Hızı}$

Stokların Bekleme Süresi (SBS): $365 / \text{Stok Dönüşüm Hızı}$

Ticari Borçlanma Süresi (TBS): $365 / \text{Ticari Borçların Dön. Hızı}$

5. AŞAMA: İşletme faaliyet dönemi ve nakit dönüşüm süresinin hesaplanması.

İşletme Faaliyet Dönemi (İFD): $\text{ATS} + \text{SBS}$

Nakit Dönüşüm Süresi (NDS): $\text{ATS} + \text{SBS} - \text{TBS}$

Nakit Dönüşüm Süresi (NDS): $\text{İFD} - \text{TBS}$

Burada, optimum nakit düzeyini belirleme de kullanılan modellere kısaca değinilmekle yetinilecektir.

W. BAUMOL Modeli : Envanter (stok) modeli olarak da bilinen Baumol modelinde nakit maliyetleri; nakit bulundurma maliyetleri ve tedarik maliyetleri olarak ele alınmaktadır (Brigham, 1989, s. 798-799). Nakit bulundurma maliyetleri, nakdin maliyetine bağlı olarak bulundurulacak tutarlarla doğru orantılıdır.

Bulundurma giderinin artması ve tedarik giderinin azalması sonucunda bu iki gider belli bir seviyede birbirine eşit olacaktır ki bu seviye toplam nakit maliyetinin minimum olduğu noktadır. Buradaki nakit seviyesi de ekonomik nakit tedarik tutarını göstermektedir (Ross ve Westerfield ve Jaffe, 1990, s. 721-725).

BERANEK Modeli : William Beranek tarafından geliştirilen bu model Baumol modelinin aynadan (ters) aksetmesine benzetilebilir (Scherr, 1989, s.130-131). Bu modelle,

mevcut fonların ne kadarının nakit olarak tutulması, ne kadarının pazarlanabilir senetlere yatırılması sorununa optimal bir çözüm getirilmeye çalışılmıştır.

Beranek modelinde, Baumol'un tersine, işletmeye nakit girişlerinin devamlı olduğunu, nakit çıkışlarının ise yöneticilerin kontrolünde olduğu belirli zamanlarda ve büyük tutarlarda gerçekleştiğini varsaymıştır.

MILLER-ORR Modeli : Merton Miller ve Daniel Orr modellerini, işletmelerin net nakit akışının tesadüfi olarak iki yönlü; diğer bir deyişle negatif veya pozitif olacağı ve gözlem sayısı arttıkça, net nakit akışının normal dağılım göstereceği varsayımı altında geliştirmişlerdir (Brigham ve Gapenski, 1985, s. 809).

Modele göre işletmenin para mevcudu bir alt ve üst düzey arasında serbestçe dalgalanma gösterdiği sürece işletmenin bu konuda bir şey yapmasına gerek yoktur (Brealey ve Myers, 1988, s. 755-756).

STONE Modeli : Bu modelde, nakit yönetiminde günlük nakit hareketlerinin yanı sıra gelecek günlerin nakit akımının da ele alınması sonucu mekul değerlere yatırım ve borçlanma işlemleri arasında gereksiz olanlar ayıklanır.

Stone modelinde kontrol sınırları iki aşamalıdır. Alt ve üst kontrol sınırlarının yanı sıra bunların iç kontrol sınırları da tanımlanır. Ayrıca hedef nakit düzeyi de modelin önemli bir unsurudur (Scherr, 1989, s. 141-142).

Ayrıca Stone modelinde gerek hedef nakit düzeyi gerekse kontrol sınırları yönetimin tercihi ekonominin durumuna bağlı olarak her zaman yeniden düzenlenebilir (Pamukçu, 1989, s. 159-161).

Etkin bir nakit yönetimi, iyi bir planlama, nakit tahsilatı ve ödemeler arasında zaman uyumu sağlamayı gerekli kılar. Nakit yönetiminde işletme açısından önemli bir konu da fonların, para ve serbest menkul değerler arasında hangi oranlarda dağıtılacağını belirlemektir.

Para piyasasının gelişmiş olduğu ekonomilerde işletmenin atıl kaynaklarını değerlendirebileceği çeşitli yatırım seçenekleri mevcuttur. Finans yöneticisi, bu yatırım alternatifleri arasında, sağlanacak net gelir, risk derecelerini ve anında kayıpsız ve/veya enaz kayıpla nakte çevrilebilmesini göz önünde tutarak bir seçim yapmalıdır. Son zamanlarda nakit yönetiminde Amerikan bankaları, nisbeten büyük olan firmalara bilgisayar destekli nakit yönetimi hizmetleri (personel computer-based cash managent systems) sunmaktadırlar. Örneğin; First National Bank of Waconia 1984 yılında beri aktif varlıkları 95 milyon doları aşan firmalara bu hizmeti sunmaktadır (Arend, 1993, s. 70).

5. TÜRKİYE'DE NAKİT YÖNETİMİ VE İŞLEYİŞİ

Günümüzde oldukça sık değişen para politikaları, yüksek enflasyon ve kredi faiz oranları, firmaların nakit varlıklarının, en verimli biçimde kullanılmalarını zorunlu hale getirmektedir.

Herhangi bir işletmede nakit yönetimi uygulamasının boyutları, gündelik nakit akışı miktarı, maliyetler, gelecekteki birçok faktöre bağlıdır. Dolayısıyla nakit yönetimi uygulamasının, günün değişen şartlarına göre sürekli gözden geçirilmesi ve gerektiğinde düzeltmelerin yapılması işletmeler açısından büyük önem arz etmektedir (Tüzün, 1987, s. 5).

Ülkemizde 1980'li yılların başında, mali sektördeki duruma bakıldığında; faiz oranlarının serbest bırakıldığı ve reel faiz uygulamasına geçildiği ancak, para ve sermaye piyasasının gerekli alt yapısının henüz oluşturulmamış olduğu ve bunun yanısıra finansal araç çeşitlendirmesinin de sağlanmadığı görülmektedir.

1980'li yılların sonlarında itibaren SPK tarafından yapılan bazı yeni düzenlemelerle finansal araçlar çeşitlendirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte aynı dönemlerde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası canlandırılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda İMKB nisbeten gelişmiş, yabancı yatırımcılara bile hizmet verir hale gelmiştir. Para ve Sermaye piyasasına yönelik olarak yapılan bu çalışmaların olumlu sonuçlanması ile işletmeler açısından nakit yönetiminde kullanılabilecek alternatif finansal araçlar (REPO, VDMK, yatırım fonu katılma belgesi v.b. gibi) ortaya çıkmıştır. Alternatif finansal araçların artması, nakit yönetiminde hangi finansal aracın kullanılmasının en uygun olacağı kararının alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu karar alınırken daha çok, finansal aracın vadesi, riski ve getirisi gibi değişkenler ön plana çıkmaktadır.

Türkiye'de özellikle son yıllarda büyük işletmelerdeki nakit yönetimi çalışmalarında ilerlemeler kaydedildiği görülmektedir. Bu alanda genel eğilimin, işletmelerin nakit varlıklarını olanakları ölçüsünde asgari düzeye indirmeleri ve bu politika sonucu serbest kalan nakit varlığın, gelir sağlayan aktif değerlere yatırmak yoluyla karlılıklarını artırma şeklinde olduğu söylenebilir. Bu gözlenen eğilim:

- Menkul kıymetlerin sağladıkları gelirlerin yükselmesi nedeniyle atıl para tutmanın alternatif (fırsat) maliyetinin artması,
- Ekonomilerde genellikle faiz haddinin yükselmesi,
- Para yönetiminde kullanılabilecek yeni tekniklerin gündeme gelmesi ve,
- Firmaların büyümesi sonucu büyüklüğün sağladığı tasarrufların nakit yönetimi içinde geçerli olmasıyla açıklanabilir.

Ülkemizde uzun zamandan beri enflasyonist bir ortamın hüküm sürmesi nakit yönetimini daha da önemli bir hale getirmektedir. Buna rağmen, 1990'lı yıllara kadar Türkiye'de nakit yönetimine gereken önemin verildiğini söylemek oldukça güçtür. Nakit giriş ve çıkışları arasındaki zaman uyumunun sağlanamaması ve nakit fazlalarının değerlendirilememesi işletmeler için önemli kayıplara neden olabilmektedir. Bunun bilincinde olan işletmeler artık nakit yönetimine gereken önemi vermektelerdir. Öncelikle gelirler ve giderler tahmin edilip bir nakit bütçesi oluşturulmaktadır. Bununla birlikte ödemelere de bir düzen getirilip belirli günler ödeme günü olarak tesbit edilmektedir. Ülkemiz işletmeleri finansal araçların çeşitliliği ve faiz oranlarının yüksek olmasından yararlanarak, nakit yönetimini geliştirmek suretiyle oldukça karlı bir hale getirmişlerdir. Ayrıca, ülkemiz firmaları nakit yönetimi sırasında daha çok ticari bankaların sundukları hizmetlerden yararlanmaktadır.

Gelişmiş ülkelerdeki uygulamaların aksine, Türkiye'de nakit yönetimi daha çok finansal yöneticinin bilgi ve tecrübesine dayanılarak yapılmaktadır. Burada, bir yandan işletmeyi zor durumda bırakmayacak ve günlük işlemlerini rahatlıkla yürütebilecek kadar minimum nakit düzeyi, öte yandan da, optimum nakit düzeyinin saptanmasına çalışılmaktadır. Bu saptama yapılırken bir teknik kullanmaktan çok, geçmiş dönem verileri ile bilgili ve deneyimli yöneticinin kişisel tecrübelerinden yararlanılmaktadır. Burada bir teknik kullanılmamasının nedenleri; tesbit için gerekli bilgilerin doğru, yerinde ve zamanında sağlanamaması olarak sıralanabilir. Ayrıca, içinde bulunulan ekonomik ortamın çok değişken olmasının da bunda etkili olduğu söylenebilir.

Ülkemizde nakit fazlalarının değerlendirilmesinde en çok kullanılan finansal araçlar;

- REPO,
- Menkul kıymet yatırım fonu katılma belgesi,
- Haftalık ihbarlı mevduat (1994"ün 2. çeyreğinden itibaren)
- Hazine bonusu v.b. şeklinde sıralanabilir.

Ülkemizde nakit yönetiminde kullanılan bu araçlardan en çok ilgiyi REPO'nun çektiği görülmektedir. Ülkemizde REPO'ya gösterilen bu ilginin nedenleri şöyle sıralanabilir (Dünya Gazatesi, 29 Kasım 1993, s. 1):

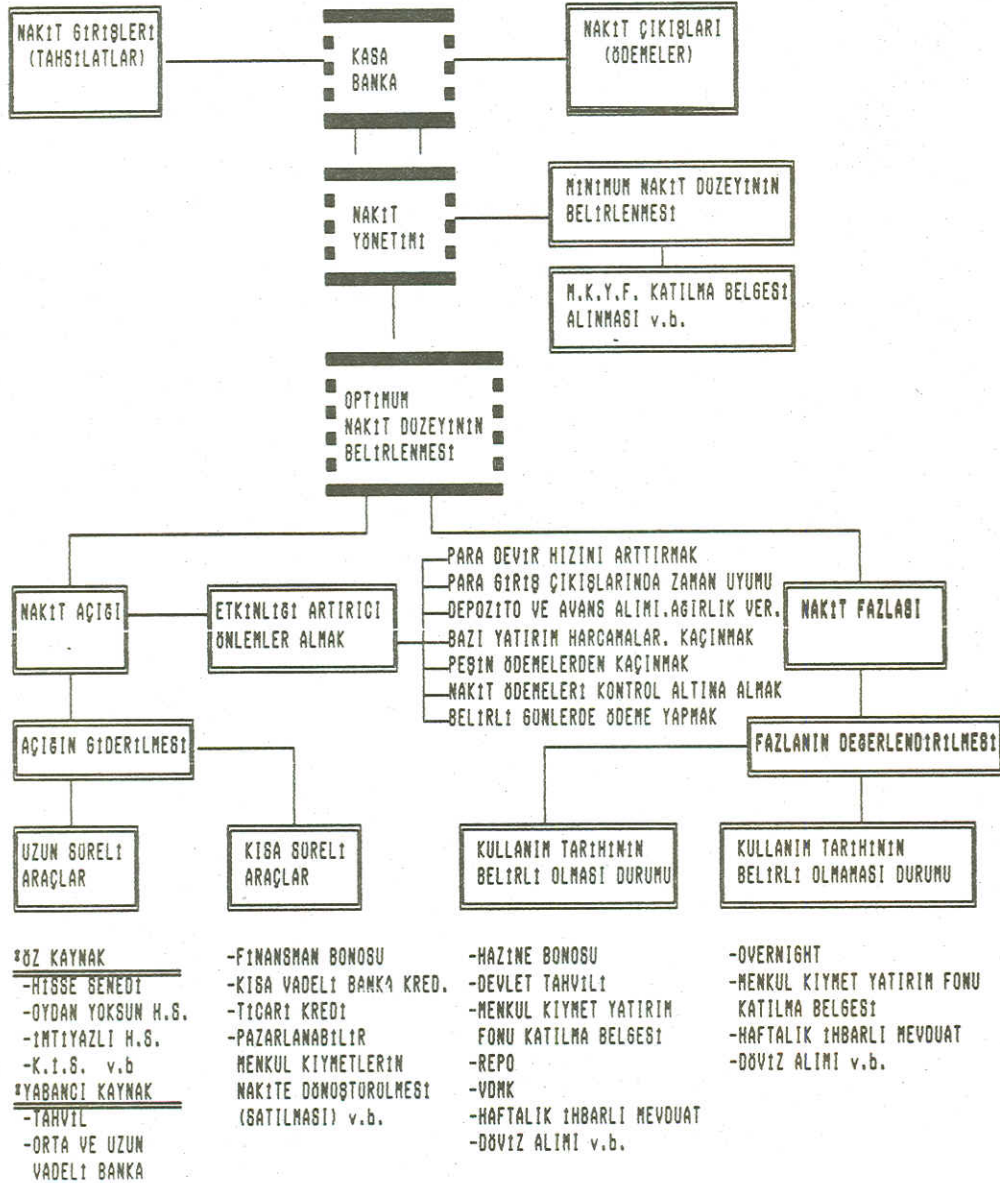
- Reponun diğer araçlara göre daha kısa vadeli olması,
- Repoda tutulan fonların büyük bir kısmının risksiz olması
- Enflasyonun üzerinde pozitif getiri sağlaması.

Firmalar REPO işlemini her zaman karşılıklı pazarlığa bağlı olarak gerçekleştirebilirler. Ancak firmaların her zaman ve istenilen vadede hazine bonusu bulması mümkün olmayabilir. Yine de, REPO'nun yanısıra hazine bonusu da riskinin olmaması, yüksek faiz vermesi ve bazı ihalelerde (devlet ihaleleri) teminat olarak kabul edilmesi gibi nedenlere bağlı olarak nakit yönetiminde ilgi gören bir diğer finansal araç olarak kabul edilmektedir.

Ekonomik belirsizlik ortamında ülkemiz sanayicileri ve ticaret kesimi için REPO yapmak yatırım yapmaktan daha karlı bir faaliyet olmaktadır. Artık özel ve kamu sektöründeki kuruluşlar üretip satmak yerine ellerindeki nakit varlık ile REPO yaparak gelir elde edebilmektedirler. REPO'nun sağladığı yüksek getiri bundan büyük rol oynamaktadır. Bununla birlikte ülkemizde, devletin borçlanma ihtiyacının azalmadığı ve enflasyon oranı düşmediği müddetçe REPO'nun çekiciliği azalmayacak gibi görülmektedir.

Türkiye'deki nakit yönetiminin işleyişini özet olarak Şekil 1 yardımıyla görebiliriz. Burada, nakit yönetimi sürecinde nakit giriş ve çıkışları belirlendikten sonra minimum (emniyet) nakit düzeyi belirlenir ve bu nakit bile anında paraya çevrilebilecek bir finansal (MKYF katılma belgesi, REPO v.b. gibi) araca yatırılarak değerlendirilebilir. Daha sonra optimum nakit düzeyi finansal yöneticinin tecrübelerinden ve geçmiş yıl rakamlarından yararlanılarak tesbit edilir. Nakit açığı ya da fazlası olup olmadığı tesbit edilir. Eğer nakit açığı sözkonusu ise nakit devir hızını artırmak ve nakit giriş ve çıkışlarında zaman uyumu sağlamak ve peşin ödemelerden kaçınmak gibi etkinliği artırıcı önlemlere başvurulabilir. Bununla birlikte işletmeler nakit açıklarını, uzun veya kısa süreli oluşlarına göre, Şekil 1'de gösterilen araçları kullanarak giderebilmektedirler. İşletmelerin, nakit fazlalarının olması durumunda ise, bankalarda (normal mevduat olarak) veya kasada tutmak yerine kullanım tarihlerinin belirli olup olmaması durumuna göre farklı finansal araçlara yatırarak değerlendirmekte ve gelir elde etmektedirler. Bunda son yıllarda sermaye piyasasındaki özellikle finansal araçların çeşitlendirilmesine yönelik olumlu gelişmelerin de katkısı oldukça büyüktür. Nakit fazlalarının değerlendirilmesi sırasında eğer 1-2 gün içinde getirinin artacağı beklentisi var ise overnight (gececik faiz oranı ile ödünç verme) yapılır, yani nakit fazlası bir gecelik yatırım yapılarak değerlendirilir. Sonra da nakit fazlasının süresinin belirli olması durumunda, daha çok hazine bonusu, repo, haftalık ihbarlı mevduat veya devlet tahvili ya da menkul kıymet yatırım fonu katılma belgesine veya benzeri finansal araçlara yatırım yapılarak fazla nakit değerlendirilebilmektedir.

ŞEKİL 1 : TÜRKİYE'DE NAKİT YÖNETİMİNİN İŞLEYİŞİ

SONUÇ :

Ülkemizde 1990'lı yıllara kadar önemi pek anlaşılmayan nakit yönetimi, son zamanlarda özellikle sermaye piyasasındaki gelişmelerden sonra büyük önem kazanmaya başlamıştır. Ülkemizde artık öyle bir aşamaya gelinmiştir ki işletmelerin çoğunluğunun karlarının %30-%40'ını faaliyet dışı gelirleri oluşturmaktadır. Bu eğilim 1992-1993 yıllarında kendini daha da belirgin hale getirmiştir. Borcu olan işletmeler, borçlarını geciktirebilmekte ve kısa süre için bile olsa mevcut nakit varlığı değerlendirme yolunu seçebilmektedirler. İşletmeler artık normal faaliyetlerini daraltarak nakit varlıklarını sermaye piyasasında değerlendirmeyi daha uygun bulur hale gelmişlerdir. Bunun bir nedeni de bu tür yatırımlardan elde edilen gelirlerin işletmenin normal faaliyeti sonucu elde edeceği gelirlerden yüksek olması ve riskinin ise nisbeten düşük olmasıdır. Bu eğilimin, sonuçtan üretim amacıyla yatırımı olumsuz yönde etkilemesi kaçınılmaz olacaktır.

Bu bağlamda nakit yönetimi, fazla nakit varlıkların değerlendirilerek gelir sağlanması faaliyeti olmaktan çıkmış ve firmaların ellerindeki nakit varlıkların değişik finansal araçlara yatırılarak faiz geliri elde edilmesini amaçlayan bir faaliyete dönüşmüş olduğu görülmektedir. Bu, nakit yönetiminin dejenere edilmesi olarak yorumlanabilir.

Sonuç olarak, nakit yönetimi bir işletmenin esas faaliyetini en uygun şekilde sürdürebilmesine yardımcı olacak biçimde yapılmalıdır. Yani nakit yönetimi işletmenin faaliyetlerinin en iyi şekilde yürütülebilmesi için bir amaç değil, araç olarak kullanılmalıdır. Uzun vadede, nakit yönetiminin işletme faaliyetlerinden bağımsız bir faaliyet olarak görülmesi ve böylece işletmenin gerçek amacından uzaklaşması ne işletmeye, ne de ülke ekonomisine bir fayda sağlayacaktır.

SUMMARY

Cash provides liquidity for the companies, but it doesn't pay any interest. So company managers should give enough importance to the cash management. Also cash management gets more importance for the companies especially in inflationary conditions.

This article emphasizes on the importance of cash management, cash management in inflationary conditions and the process of cash management. Also this article emphasizes on the process of cash management in Türkiye that gets more importance nowadays.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akgüç, Öztin (1989); Finansal Yönetim, 5. Bası, Avcıol Matbaası, İstanbul
- Aksoy, Ahmet (1990); İşletme Sermayesi Yönetimi, Ankara
- Anderson, Alexander M. (May/June 1993): "The Trick To Managing Cash?", Financial Executive, sayfa: 34-35
- Arend, Mark (March 1993); "New Cash Management Systems Keep Small Banks Competative", ABA Banking Journal, Sayfa: 70-72
- Brigham, Eugene F. (1989): Fundamentals of Financial Management, 5. Edition, The Dryden press, Chicago
- Brealey, Richard A. ve Myers, Stewart C. (1989); Principles of Corporate Finance, 3. Edition, Mc-Graw Hill Book Company, New York
- Brigham, Eugene Gapenski, Louis C. (1985); Financial Management Theory And Practice, 4. Edition, The Dryden Press, Chicago
- Erkan, Mehmet (1990); Enflasyonist Ortamda Ticari Kredi Yönetimi, Eskişehir
- Erol, Cengiz (1991); Nakit Akımı Yaklaşımı Yönetimiyle Kredi Değerlendirmesi Mali Tablolar Analizi, T. Bankalar Birliği yayın No: 167, Ankara
- Pamukçu, Ali Bülent (1989); İşletme Finansı, Der Yayınevi, İstanbul
- Ross, Stephan A. ve Westerfield, Rodolph W. ve Jaffe, Jeffry F. (1990); Corporate Finance, Richard D. Irwin Inc., Boston
- Scherr, Frederick C. (1989); Modern Working Capital Management Text And Cases, Prentice Hall, New Jersey
- Tüzün, Ahmet (Mart 1987); "Nakit Yönetim", Yönetim Üretim Verimlilik Dergisi, Sayfa: 5-7
- Van Horne, James C. (1989); Fundamentals of Financial Management, 7. Edition, New Jersey
- Weston, Fred J. ve Copeland. Thomas E. (1992); Managerial Finance, 9. Edition, The Dryden Press, Orlando Florida
- Weston, Fred J, ve Brigham, Eugene F. (1987); Essentials of Managerial Finance, 8. Edition, The Dryden Press, Chicago
- Dünya Gazetesi; (29 Kasım 1993), sayfa:1